

PEDAGOGIK MULOQOT VA UNING O‘QUVCHILARNING SHAXSIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI.

ADPI. Texnologik ta’lim yo’nalishi
2-bosqich talabasi M.S.Rasulova

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19411100>

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik muloqotning o‘ziga xos jihatlariga e’tibor qaratiladi. Shuningdek, shaxslararo muloqotning boshqa shakllariga nisbatan pedagogning o‘quvchilar bilan muloqoti va hamkorligining o‘ziga xosligi, uning o‘quvchilar rivojlanishiga ko‘rsatadigan ta’siri o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: muloqot, shaxs, seminar, munozara, xulq-atvor, ta’lim-tarbiya, pedagog.

Аннотация: В данной статье рассматриваются особенности педагогического общения. В отличие от других форм межличностного общения, специфика общения учителя и его взаимодействия с учащимися способствует развитию учащихся.

Основные слова: общение, личность, семинар, дискуссия, поведение, воспитание, педагог.

Abstract: This article focuses on the specific features of pedagogical communication. Unlike other forms of interpersonal communication, the specific nature of a teacher’s communication and interaction with students contributes to their development.

Keywords: communication, personality, seminar, discussion, behavior, education, pedagogue.

KIRISH. Insonning yashashi, rivojlanishi, shaxs bo‘lib shakllanishi uning jamiyat bilan bo‘lgan aloqasini muloqotsiz tasavvur qilish juda qiyin. Muloqot – bu insonlarning hamkorlikdagi faoliyatiga bo‘lgan ehtiyoji bo‘lib, ularning o‘zaro munosabatlari, ta’sirlari, ma’lumot hamda axborot almashishiga doir ularning birgalikdagi faoliyati hisoblanadi. Shaxs muloqotini shakllantirishda uning yoshi, jinsi, kasbi, dunyoqarashini hisobga olgan holda ish olib borish lozim. Taniqli psixolog S. L. Rubinshteyn shunday deb yozgan edi: “Kundalik hayotga odamlar bilan muomalaga kirisharkanmiz, biz ularning xulq - atvoriga mo‘ljal olamiz. Negaki biz ularning tanqidiy ma’lumotlariga, ma’lumotlari mohiyatini go‘yo o‘qib ya’ni mag‘zini chaqib chiqamiz va shu yo‘sinda kontekstda mujassamlashadigan matnning ichki psixologik jihati mavjud bo‘lgan mazmunini aniqlaymiz” Bugungi kunda oldimizda turgan asosiy vazifalarimiz ma’lum darajada ancha qiyin hamda murakkabdir. Zero, oldimizda turgan vazifani ado etish faoliyatda ancha keng bilim va tafakkurni talab etadi. Bugun kishining ichki hoxish-irodasi, shaxsiy qarorigina bunday majburiyat hissini uyg‘ota oladi. Shuning uchun ham muloqot ta’lim-tarbiya jarayonida birinchi darajali ahamiyat kasb etadi. Muloqotsiz ijtimoiy tajribani ta’lim oluvchilarga taqdim etish imkonsizdir. O‘qituvchidan esa nutq va muloqot madaniyatini, notiqlik san’atini puxta egallashi muhim ahamiyat kasb etib bormoqda.

Yoshlarning bilim olishlari, intilishlarini, o‘qituvchiga yoki tengdoshlarining ichki olamiga yaqinlashtirish uchun atrofida qilargacha uning nazari bilan qarash, yondashish, ularni tinglash va tushunish ular uchun muhim o‘rin egallaydi. O‘quvchilarning ta’lim jarayonida muloqotini shakllanishida uning tarbiyalanganlik darajasi ham muhim o‘rin egallaydi. Ta’lim berish jarayonida yoshlarga kuchli ta’sir etadigan so‘zlarni qo‘llasangiz ham u qabul qilmasligi, o‘qituvchining bergan ko‘rsatmalarigizga amal qilmasligi mumkin. Chunki bolada yoshligidan muomala madaniyatini shakllantirib borishda maqsad to‘g‘ri qo‘yilishi lozim bo‘ladi.

Muloqot nafaqat ta’lim-tarbiya jarayonida, avvalo oilada, mahallada, jamoada, guruhda shakllanib boradi. Agar oilada kattalar bir-birlariga qo‘pol munosabatda bo‘lsalar, bola ham ularga taqlid qilib atrofdagilar bilan nizolarga borishi mumkin.

Ta’lim jarayonida o‘quvchilar nafaqat bilimlarni o‘rganishga jalb etiladilar, balki ularning muloqotga bo‘lgan ehtiyojlari ham qondiriladi. Shu asosda o‘quvchilarda o‘z-o‘zini namoyon etish, ijod qilish, o‘zliklarining yaxshi jihatlarini ko‘rsatish ko‘nikmalari ham shakllantiriladi. Shaxsda ko‘nikma, bilim, malakalarning hosil bo‘lishida esa muloqotning o‘rni beqiyos.

Shu sababli ham o‘qituvchi mehnatining natijasi sifatida uning o‘quvchilar bilan hamkorlikda ishlashni to‘g‘ri tashkil etishi, ular bilan muloqotga kirishishi, ular faoliyatiga rahbarlik qilishini ko‘rsatish mumkin.

O‘qituvchi bilan o‘quvchilar orasidagi muomala va muloqotni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilmasligi ularning o‘zaro bir-birlarini tushunmasligi ular orasida qiyinchilikni vujudga keltiradi, hamda o‘quv-tarbiya jarayonini murakkablashtiradi, ijtimoiy tajribasini ta’lim oluvchilarga yetkazilishini qiyinlashtiradi. Bu esa o‘quvchilarning yangi xarakterdagi shaxsiy tajribani hosil qilishlariga to‘sqinlik qiladi. O‘qituvchining o‘quvchilar bilan muloqotga kirishish jarayoni kasbiy pedagogik faoliyatning mazmuni va muhim tarkibiy qismini tashkil etadi.

Pedagogik muloqotning o‘ziga xos jihatlariga e’tibor qaratar ekanmiz, shaxslararo muloqotning boshqa shakllariga nisbatan pedagogning o‘quvchilar bilan muloqoti va hamkorligidagi o‘ziga xoslik o‘quvchilarning rivojlanishlariga xizmat qilishidir. Pedagogik muloqot o‘qituvchining shunday muloqotiki, uning yordamida o‘quvchilarning istak va hohishlarini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratiladi, o‘quv faoliyatining ijodiy xarakterga ega bo‘lishini ta’minlanadi, ularning shaxsiyatini samarali shakllantirish imkoniyatlarini vujudga keltiriladi, o‘quv jarayonida qulay hissiy muhit yaratiladi, jamoada ijtimoiy-psixologik jarayonning boshqarilishi ta’minlanadi. Shu bilan bir qatorda, o‘quv jarayonida o‘qituvchining shaxsiy xususiyatlaridan yuqori darajada foydalanish imkoniyati tug‘iladi.

Samarali pedagogik muloqotni yo‘lga qo‘yish uchun o‘qituvchi quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi talab etiladi:

- o‘z xulq - atvorini boshqara bilishi;
- diqqatning sifatini ta’minlashi;
- ijtimoiy persepsiyaga ega bo‘lishi va o‘quvchining qiyofasidan uning kechinmalarini o‘qiy olishi;
- o‘quvchi shaxsiyatini mos tarzda modellashtirish, tashqi belgilar asosida uning ruhiy holatini anglash;
- nutq orqali muloqotni o‘rnatish;
- o‘quvchilar bilan nutq yordamida hamda nigohlar orqali aloqaga kirishish va shu kabi ko‘nikmalar.

Har qanday ta’limning maqsadi – ta’lim oluvchilarda bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat bo‘ladi. O‘quv faoliyatida ta’lim maqsadining barcha jihatlarini amalga oshirishda turli ta’lim metodlarini birgalikda qo‘llash zarur. Bunday faol shakllar sirasiga:

- Guruhli yoki individual-guruhli;
- Juftliklarda;
- Jamoaviy ish shakllarini kiritish mumkin.

Ushbu shakllar umumiy va tarkibli shakllar sifatida baholanadi.

Shu bilan bir qatorda o‘qitishning aniq va maxsus shakllari ham mavjud. Ular:

- Seminarlar;
- O‘quv konferensiyalari;
- Munozaralar;

- Guruhli bahs-munozaralar kabilardan iborat.

Xulosa. Shu tariqa pedagogik muloqot tushunchasi ostida o’qituvchi bilan o’quvchilarning o’zaro munosabatlari tizimi, o’zaro axborot almashinish jarayoni, ta’lim-tarbiyani optimallashtirish imkoniyatlari, alohida o’quvchilar bilan birgalikda ishlashni tashkil etish imkoniyatlari shakllanadi. O’qituvchi va o’quvchilarning birgalikdagi harakatlarini tarbiyaviy ta’sir ko’rsatilishi, o’quvchilarning bilish imkoniyatlari, ularning mustaqil muloqotga kirishishlari uchun qulay sharoitlarning yaratilishiga imkoniyat yaratiladi. Bunday vaziyatda o’qituvchi pedagogik jarayonni faollashtiruvchi, uni tashkil etuvchi va boshqaruvchi sub’ekt sifatida namoyon bo’ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Арипджанова А.Р. (2017). Таълимни ахборотлаштириш шароитида олий таълим муассасалари.
2. Ахмадова S.D. (2021). Bo’lajak texnologiya fani o’qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning kreativligini rivojlantirish: Sayfullayeva
3. Bahronova Sh.I. (2024). Oliy ta’limda talabarning kasbiy kompetensiyalarini va kreativligini shakllantirishda dasturlashtirilgan vositalarning o’rni. // “Pedagogik mahorat” ilmiy-nazariy metodik jurnal. №1 (B.184-188).
4. Baxronova S., Davlatova N. (2023). Texnologiya fanidan mashg’ulotlarni tashkil qilishning zamonaviy kompetensiyalari // Бюллетень педагогов нового Узбекистана. – Т. 1. – №. 7. (С. 64-68).
5. Baxronova S., Davlatova N. (2023). Bo’lajak texnologiya fani o’qituvchilarini tikuvchilikka oid kreativ rivojlantirishning pedagogik shartlari.
6. Позилова Ш.Х.(2018). Креативная компетентность преподавателей информатики высших учебных заведений // Информатика и образование.-М.: - №1. (С.61-63).
7. Qurbonova, F. (2022). XALQ OG’ZAKI IJODIYOTI KELAJAK AVLOD TAFAKKURI SHAKLLANTIRISHNING OMILI SIFATIDA. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 2(9), 34-38.
8. Qurbonova, F., & Oribjonova, M. (2024). INKLYUZIV TALIM SHAROITIDA FANLARNI O’QITISH JARAYONIGA TADBIQ ETILGAN ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLAR. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 1(4), 236-237.
9. Qurbonova, F. (2022). XALQ OG’ZAKI IJODIYOTI KELAJAK AVLOD TAFAKKURI SHAKLLANTIRISHNING OMILI SIFATIDA. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 2(9), 34-38.